

فرایند ثبت مرگ و میر بر اساس نظام ثبت و طبقه بندی علل مرگ

مدرس: صافی مسئول واحد آمار شهرستان گلپایگان

تعریف مرگ

▶ از بین رفتن دائمی تمام نشانه های حیات در هر زمانی بعد از تولد زنده (قطع علائم حیاتی بدون بازگشت زندگی بعد از تولد زنده)

اهمیت ثبت علل مرگ و میر

- ▶ شناسایی عوامل خطرزا
- ▶ شناسایی تغییرات روند مرگ و میر در طول زمان
- ▶ مقایسه علل مرگ و میر در سطح ملی و بین المللی
- ▶ کمک به محاسبه شاخص های سلامت کلان نظیر امید به زندگی و ...

سازمانها و ادارات همکار در نظام جمع آوری و ثبت اطلاعات مرگ

- ▶ سازمان ثبت احوال کشور: بر اساس گواهی پزشکی فوت و یا حضور دو نفر گواه به استثنای یک نفر اعلام کننده
- ▶ سازمان پزشکی قانونی کشور
- ▶ سازمان نظام پزشکی کشور
- ▶ سازمان شهرداریها و دهیاریها
- ▶ وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی
- ▶ **معاونت بهداشت:** بر اساس ماده ۵ آیین نامه اجرایی قانون ثبت احوال، مسئولین مراکز و خانه های بهداشت موکلند وقایع ولادت و وفات را ثبت و نماینده ثبت احوال محل اعلام نمایند.
- ▶ معاونت درمان
- ▶ معاونت آموزشی
- ▶ دفتر آمار و فناوری اطلاعات

اهمیت ثبت موارد فوت برای وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی

▶ از آنجا که مأموریت این سازمان «تأمین عمر طولانی توام با سلامتی برای **آحاد جامعه**» است، از علل بیماری و مرگ به عنوان **نماد و راهنما** برای هدایت برنامه های مرتبط با سلامتی استفاده می شود. بنابر این کلیه منابعی که امکان به دست آوردن اطلاعات مرگ و میر در آنها وجود دارد، به عنوان پایگاه دیده ور تلقی شده و اطلاعات موجود در آنها جمع آوری می گردد.

منابع جمع آوری اطلاعات وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی

مراکز خدمات جامع سلامت
روستایی و زیر ۲۰ هزار نفر

بیمارستانها و زایشگاهها در سطح
شهرستان

سازمان آرامستان های شهرداری

پزشکی قانونی شهرستان

اداره ثبت احوال شهرستان

رابطین سلامت

نتایج تحلیل علل مرگ شامل:

- ▶ تعداد موارد مرگ، متأثر از **ساختار و ترکیب سنی و جنسی** یک جامعه است و بر اساس این اطلاعات جداول عمر تشکیل میشود که اطلاعات فراوانی پیرامون ساختار سنی جمعیت، امید به زندگی و بسیاری شاخصهای دیگر را در اختیار قرار میدهد. امروزه این جداول برای برنامه ریزان بهداشت و درمان، جمعیت شناسان، بیمه گران، اقتصاددانان و ... مورد استفاده قرار میگیرد.
- ▶ علل فوت نمایانگر چگونگی **بهره مندی مردم** آن جامعه از خدمات بهداشتی و درمانی است.
- ▶ علل فوت نمایانگر چگونگی **توزیع عوامل خطر منجر** به مرگ در گروههای سنی، جنسی، و ... است.

نتایج تحلیل علل مرگ شامل:

- ▶ میزان بروز علل ثبت شده برای مرگ در یک جامعه منجر به **شناخت روند دگرگونی سلامت transition health** آن جامعه می شود.
- ▶ **میزان اثربخشی کلیه برنامه های بهداشتی درمانی** و برنامه های مداخله ای که در جهت ارتقاء سلامتی طراحی شده با کمک تغییرات میزانهای مرگ و میر شناخته می شود.
- ▶ با ثبت مرگ بر حسب علت سن و جنس می توان **عمر از دست رفته life of years lost** را محاسبه کرد .
- ▶ ثبت مرگ بر حسب علت واقعی، بخشی از **حقوق اجتماعی هر شهروند** است که با ثبت غلط، این حق از متوفی و بستگان او گرفته یا مخدوش میشود

گواهی فوت

وسيله ثبت واقعه مرگ است که بر اساس
وضعیت مرگ تنظیم می شود. این گواهی
سندی قانونی و معتبر است

اهمیت برگه گواهی فوت

- ▶ تعیین ارث و میراث
- ▶ اهمیت قانونی و قضایی
- ▶ اهمیت از نظر آمار و ثبت احوال
- ▶ اهمیت به عنوان یکی از برگه های مدارک پزشکی بیمار
- ▶ مهم از نظر سیستم بهداشتی و برای سرمایه گذاریهای کلان
- ▶ مهم از نظر کنترل بیماریهای عامل مرگ و میر

اجزاء تشکیل دهنده گواهی فوت

- ▶ مشخصات عمومی متوفی
- ▶ تاریخ تولد و فوت
- ▶ علت مرگ
- ▶ نشانی متوفی
- ▶ مشخصات صادرکننده گواهی فوت

موارد ارجاع به پزشکی قانونی:

۱. مرگ به دنبال قتل
۲. مرگ به دنبال اقدام به خودکشی
۳. مرگ به دنبال هرگونه منازعه (اعم از درگیری فیزیکی و یا لفظی)
۴. مرگ ناشی از صدمات هر نوع سلاح سرد و یا گرم
۵. مرگ به دنبال حوادث ترافیکی (به هر شکل و با هر فاصله زمانی از حادثه که مرگ رخ دهد)
۶. مرگ به دنبال سوء مصرف مواد (مخدر، روانگردان، توهم زا و...)
۷. مرگ ناشی از اقدامات تشخیصی و درمانی

موارد ارجاع به پزشکی قانونی:

۸. مرگ متعاقب برق گرفتگی، سوختگی، غرق شدگی، سرمازدگی، گرم‌زدگی، سقوط از ارتفاع و....
۹. مرگ ناشی از کار (حوادث شغلی، مواد آلاینده محیط کار و...)
۱۰. مرگ درزندان یا بازداشتگاه
۱۱. مرگ در مراکز اقامت جمعی مانند آسایشگاه، پرورشگاه، اردوگاه، پادگان، خوابگاه و ...
۲۱. مرگ ناشی از حوادث غیر مترقبه

موارد ارجاع به پزشکی قانونی:

۳۱. مرگ مادر ناشی از اقدامات تشخیصی و درمانی در حین بارداری ، حین زایمان یا متعاقب زایمان و یا سقط جنین
۴۱. مرگ حین یا متعاقب ورزش
۵۱. مرگ های ناگهانی ، غیر منتظره و غیر قابل توجیه
۶۱. هر مرگی که احتمال شکایت از کسی در آن وجود داشته باشد
۷۱. هر نوع مرگ مشکوک و مرگ با علت ناشناخته
۸۱. هر نوع مرگ افراد ناشناس و مجهول الهویه
۹۱. هر مرگی که احتمال جنحه یا جنایت در آن برود

علت مرگ تحت سه عنوان قابل بررسی است:

► **علت زمینه ای:** بیماری با صدمه ای که زنجیره توالی رخدادهای بیماری را که مستقیماً در ارتباط با مرگ بوده اند **آغاز** نموده و یا شرایط یا خشونتی است که به صدمه کشنده منجر گردیده است علت زمینه ای باید دارای دو خصوصیت باشد.

► مشخص، واضح و اختصاصی باشد

► از نظر توالی زمانی و ارتباط آسیب شناختی نسبت به سایر علل تقدم داشته باشد و به عبارت دیگر می توان گفت در صورتی که علت زمینه ای نبود، مرگ رخ نمی داد.

علت مرگ تحت سه عنوان قابل بررسی است:

► **علت بینابینی:** در زنجیره وقایع منجر به مرگ، یک یا دو مجموعه ای از علل وجود داشته اند که **حد واسط** علت زمینه ای و علت مستقیم بوده اند ب عبارتی این علتها وسیله ای می شوند تا علت زمینه ای به علت مستقیم منجر شود. البته ممکن است بعلت کوتاه بودن فاصله زمانی بین علت زمینه ای و مستقیم و یا محدود بودن دانشته های پزشکی در مورد سیر بیماری علت بینابینی مشخص نباشد.

► **علت مستقیم:** عبارتست از بیماری، صدمه یا عارضه ای که **مستقیما و بدون واسطه** موجب مرگ شده است و لذا عارضه نهایی علت زمینه ای و یا حلقه آخر زنجیره منجر به مرگ را تشکیل می دهد. فاصله زمانی بین علت زمینه ای و علت مستقیم می تواند طولانی (سال) و یا کوتاه (ثانیه) باشد.

کدهای غیر ممکن، غیر محتمل و پوچ

در جریان انتساب و تحقیق علت مرگ موارد غیر ممکن، غیر محتمل و بی ارزش را باید مورد توجه قرار داد.

▶ کدهای غیر ممکن codes Impassible

▶ کدهای بعید و غیر محتمل codes Improbable

▶ کدهای پوچ و بیهوده Codes Garbage

کدهای غیر ممکن:

کدهای غیر ممکن از نظر جنس:

- ▶ مرگ ناشی از عوارض بارداری، زایمان و پس از زایمان برای مردان
- ▶ وقوع مرگهای ناشی از سرطانهای دستگاه تناسلی مردان که در زنان غیر ممکن است
- ▶ وقوع مرگهای ناشی از سرطانهای دستگاه تناسلی زنان که در مردان غیر ممکن است

کدهای غیر ممکن از نظر سن:

- ▶ مرگ به دلیل حاملگی یا خودکشی در زیر ۵ سال

کدهای غیر محتمل

کدهای غیر محتمل عبارتند از کدهایی که وقوع آنها بعنوان علل مرگ از نظر سنی و جنسی غیر محتمل و بعید است. مرگ ناشی از:

- ▶ مشکلات ناشی از بارداری و زایمان در خارج از سن ۱۰ تا ۵۴ سال
- ▶ مشکلات ناشی از دورهٔ حول تولد در سنین ۴ سال و بالاتر .
- ▶ مشکلات ناشی از کمبود وزن هنگام تولد و یا زایمان زودرس، در سنین ۴ سال و بالاتر
- ▶ صدمات زایمانی و آسفکسی در سنین ۴ سال و بالاتر
- ▶ سرطانهای دهان، مری، معده، کولون، رکتوم، ریه، برونش، کبد، پانکراس، پستان و مثانه در سنین زیر پنج سال
- ▶ سرطان دهانه رحم، جسم رحم، تخمدان و جفت، در جنس مؤنث زیر ده سال
- ▶ سرطان پروستات، در جنس مذکر و در زیر ده سال .

کدهای غیر محتمل

مرگ ناشی از موارد زیر در گروه سنی زیر ۵ سال، گرچه محتمل هستند، ولی اثبات آن به دلایل و مدارک کافی و مستدل نیازمند است .

- ▶ بیماریهای روماتیسمی قلب
- ▶ بیماریها و عوارض ناشی از فشارخون
- ▶ بیماریهای ایسکمیک عضله قلب
- ▶ بیماریها و عوارض عروقی مغز
- ▶ بیماریهای التهابی قلب

کدهای پوچ:

کدهای پوچ، بیهوده و گمراه کننده عبارتند از آن دسته از **علائم**، **نشانه ها** و **وضعیتها**، که میتوانند به طور معمول وجود داشته باشند یا بعنوان حالات واسط و یا علل فوری مرگ پدید آیند، ولی **نمی توانند** علت مرگ قلمداد شوند.

در واقع کد پوچ، آسانترین «علت انتخابی» است که به طور معمول، به مرگها منتسب میشوند.

در بررسی هر یک از این علل منتسب به پوچی و بیهودگی به جزئیات زیر باید توجه کرد:

- ▶ **ایست قلبی تنفسی:** در واقع تابلوی مرگ است و می تواند فقط علت فوری و دلیلی برای وقوع مرگ باشد و نمیتواند علت زمینهای و یا علت واسط باشد .
- ▶ **آمبولی ریه:** یک علت واسط است که معمولا به دنبال دستکاریهای جراحی، شکستگیهای استخوانهای طویل و ... پدید می آید در واقع آن موارد علت مرگ هستند.
- ▶ **عقب ماندگی ذهنی:** خودبه خود منجر به مرگ نمی گردد . ممکن است عقب ماندگان ذهنی برای ابتلا به بعضی از بیماریها و صدمات بیشتر در معرض خطر باشند، ولی بدون شروع هر یک از بیماریها و آسیبها، سلسله وقایع منجر به مرگ خودبه خود آغاز نمی گردد.
- ▶ **سپتی سمی:** اغلب به دنبال بیماریهای عفونی و برخی از بیماریهای غیرواگیر ایجاد می شود. به عنوان آغاز کننده سلسله وقایع منجر به مرگ محسوب نمی شود
- ▶ **سرطان بدون ذکر جزئیات:** پاسخی گمراه کننده برای تعیین علت مرگ است.

انتخاب صحیح علت فوت:

مثال ۱: خانم ۴۵ ساله ای در ساعت ۹ صبح خرداد ماه به علت شکستگی استخوان ران در منزل خویش به درمانگاه ارتوپدی یک بیمارستان منتقل می شود و همانروز بستری می گردد. پس از اقدامات درمانی مناسب در هشتمین روز بستری با تشخیص آمبولی ریه فوت می کند. در بررسیهای بیشتر مشخص می شود که متوفی چهار سال دارای کارسینوم پستان بوده که به فمور متاستاز داده بود.

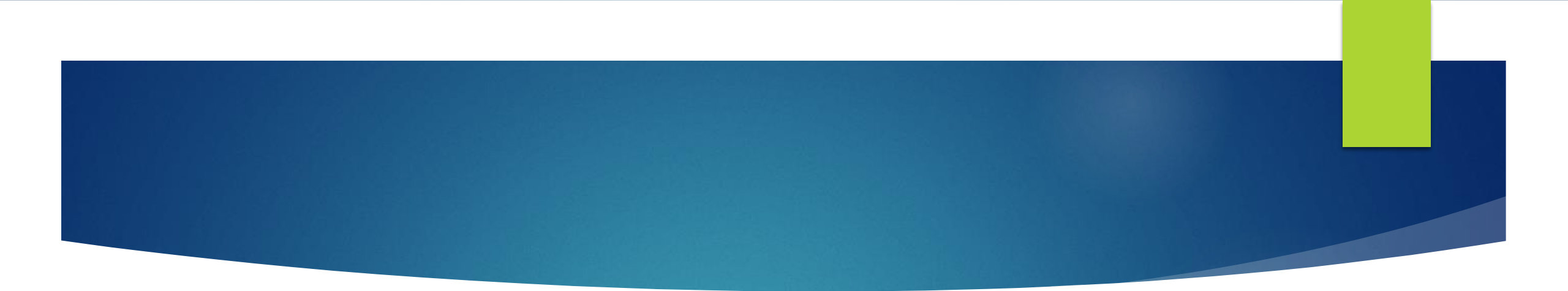
نحوه تکمیل فرم گواهی فوت چگونه است؟

خط الف) آخرین بیماری، آسیب یا عارضه: آمبولی ریه
خط ب) چرا متوفی آمبولی ریه کرده: شکستگی استخوان ران
خط ج) چرا استخوان ران متوفی شکسته: متاستاز ثانویه سرطان
و اگر خط دهم وجود داشته باشد منشأ متاستاز به استخوان چیست: کارسینوم پستان

انتخاب صحیح علت فوت:

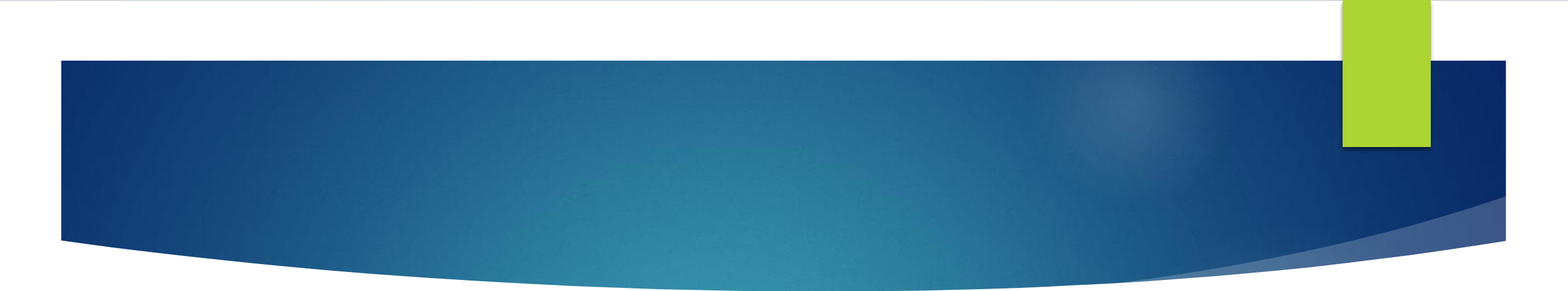
مثال ۲ : آقای ۲۲ ساله ای بعد از تصادف اتومبیل به اورژانس آورده شده است هنگام پذیرش فاقد نبض و تنفس بوده و عملیات احیا موثر واقع نمی شود. در لاپاراسکوپی مشخص می شود که کبد بیمار پاره شده و پریتوان پر از خون است. به نظر می آید بیمار به علت شوک هیپوولیک در اثر خونریزی دچار ایست قلبی تنفسی شده و فوت کرده است. نحوه تکمیل فرم:

الف: شوک هموراژیک
ب: خونریزی در پرییتوان
ج: پارگی کبد
د: تصادف با اتومبیل

انتخاب صحیح علت فوت:

مثال ۳: در تاریخ ۱۳ دی ماه ۱۳۸۲ یک مرد ۲۱ ساله که در تصادف اتومبیل به شدت مجروح شده بود به علت ضربه مغزی در اثر شکستگی جمجمه مدت کوتاهی بعد از ورود به بیمارستان فوت کرد. حسب گزارش پلیس متوفی راننده اتومبیلی بود که در ساعت ۲:۱۵ صبح در تقاطع خیابان الف با ب پس گذشتن از خط وسط خیابان از روبرو با اتومبیلی که از طرف مقابل می آمده برخورد نموده است. نمونه تکمیل شده قسمت علت مرگ گواهی پزشکی در ذیل می آید:

-
- قسمت ۱- الف: کوفتگی مغز
  - ب: شکستگی جمجمه
  - ج: اصابت سر به جسم سخت
  - د: تصادف دو وسیله نقلیه موتوری

انتخاب صحیح علت فوت:

مثال ۴: فردی با بیماری سرطان در بیمارستان به علت نارسایی قلبی ناشی از متاستاز فوت نموده است . محل اصلی سرطان این فرد روده بزرگ (کولون) بوده است. نحوه تکمیل گواهی فوت فرد چگونه است؟

-
- الف: نارسایی قلبی ▶
  - ب: متاستاز کارسینوم ▶
  - ج: سرطان کولون ▶

اشتباهاتی که در ثبت موارد فوت انجام می دهید

- ▶ ثبت ناقص اطلاعات هویتی (شغل، سطح سواد، آدرس، تلفن و ...)
- ▶ عدم ارسال آمار به ثبت احوال ظرف مدت قانونی
- ▶ ثبت علت فوت، بر اساس علت‌های سامانه سیب
- ▶ عدم ثبت کامل علت‌های فوت (تصادف، سرطان، بیماری قلبی، سکته، قتل، خودکشی، مسمومیت، و ...)
- ▶ ثبت کدهای پوچ به عنوان علت فوت
- ▶ ثبت اشتباه افراد دیگری با نام و نام خانوادگی مشابه (جستجو در سامانه بر اساس نام و نام خانوادگی و ثبت اشتباه افراد)
- ▶ عدم ثبت فوت‌های غیر ساکن

اشتباهاتی که در ثبت موارد فوت انجام می دهید

- ▶ عدم همخوانی زیج با سامانه سیب و فوتهای گزارش شده
- ▶ عدم همخوانی سن در سامانه سیب با سنهای ثبت شده در زیج حیاتی
- ▶ عدم دقت در ثبت کدملیها (ثبت کدملی اشتباه و یا کم نوشتن تعداد ارقام)
- ▶ ثبت علت فوت اشتباه برای کودکان زیر ۵ سال در سامانه و زیج حیاتی
- ▶ عدم گزارش مرده زایی یا مرگ نوزاد (عدم هماهنگی بین مامای مرکز و رابط آماری)
- ▶ عدم ثبت صحیح وزن و مشخصات نوزاد یا مادرش ، در مرده زایی یا مرگ زیر ۷ روز

نحوه محاسبه شاخصهای مرگ

محاسبه شاخصها طبق چک لیستهای جدید:

۱- تعداد و میزان مرگ در گروههای سنی

تعداد مرگ در هر گروه سنی / تعداد جمعیت همان گروه سنی * ۱۰۰۰۰

۲- ۵ علت اول مرگ در منطقه تحت پوشش

گروه بندی کلی علل مرگ

بیماریهای اسکلتی عضلانی
بیماریهای دستگاه ادراری و تناسلی
عوارض حاملگی و زایمان
ناهنجاریهای مادرزادی و کروموزومی
بیماریهای دوران حول تولد
مبهم و نامعلوم
حوادث غیر عمدی
خشونت به وسیله دیگران
خودکشی

▶ بیماریهای عفونی و انگلی
▶ سرطانها و تومورها
▶ بیماریهای سیستم خونساز و ایمنی
▶ بیماریهای غدد، تغذیه و متابولیک
▶ بیماریهای روانی و اختلال رفتاری
▶ بیماریهای سیستم عصبی
▶ بیماریهای قلبی و عروقی
▶ بیماریهای دستگاه تنفسی
▶ بیماریهای دستگاه گوارش
▶ بیماریهای جلد و زیر جلد